

Az Argumentum Kiadó Mikszáth Kálmán összes művei című könyvsorozatának tipográfiai elemzése

Orgován Kinga Mária

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, 1088 Budapest, Múzeum krt. 4.

Összefoglaló

Dolgozatomban az Argumentum Kiadó Mikszáth Kálmán összes művei című könyvsorozatát mutatom be adott tipográfiai elemzési szempontok alapján. Elemzésem eredménye, hogy ez egy külső megjelenésében historikus, ám a belső szöveget tekintve XX. századi tipográfiai megformálású könyvsorozat, s hogy könyveinek megjelenését méltató kritika fogadta. Ezekon kívül bebizonyosodott, hogy mind strukturális, mind formalista szempontból igényes könyvsorozatról van szó, melynek köteteit öröm kézbe venni.

Kulcsszavak: elemzés, könyvsorozat, betűtípus, historikus, könyvbelső, könyborító

Abstract

In my paper I introduce one of the Argumentum Publisher's book series called The all masterpieces of Mikszáth Kálmán. My introduction is based on certain typographical viewpoints. The results of my analyses are that from outside the book series are historical style but from within it recalls the 20th century typographical style and that the series has always had a honourable criticism. Besides, it has proved that it is a very exigent book series in both structuralisme and formalisme viewpoints, which makes one pleasure when it comes to finger them.

Keywords: analyses, book series, type of print, historisme, the inside of the book, bookjacket

Bevezetés

A Mikszáth Kálmán összes művei című könyvsorozat szerkesztése, kiadása 1956-tól van folyamatban, eddig negyvenkét példány jelent meg (Argumentum Kiadó 2009). A kiadás célja nemcsak a teljes, igényes, jegyzetekkel és magyarázatokkal ellátott szöveg létrehozására irányul, hanem a korhű, historizáló stílusú külső megjelenítésre is. A teljes sorozaton belül a legújabb, Mikszáth Kálmán elbeszélések című rész sorozatnak tizenhatos példányán végzem el az adott szempontok szerinti elemzést, a kiadó tulajdonos úrral, Láng Józseffel folytatott beszélgetésem alapján.

Az Argumentum Kiadóról

A kiadó több, mint tizenöt éve, 1991. május 14. óta működik sikeresen. Elsősorban tudományos könyveket (irodalom, irodalomtudomány történelem), szépirodalmat, tankönyveket folyóiratokat jelentet meg, de sok partnerük egyé-

kiadványait, üzleti prospektusait, szórólapjait is nyomtatják, kötik és terjesztik (Argumentum Kiadó 2009).

1. kép. Az Argumentum Kiadó logója. (forrás: http://argumentum.net/dat/design/img/logo_argumentum.gif)

Strukturalista elemzés

Könyvborító: a borító egységesen piros színű, rajta arany színnel szerepelnek a feliratok, így a cím is, melyet hármás lénia foglal keretbe. A gerincen fölül a rész sorozat címe áll, alatta a kötetszám, legalul pedig a kiadó logója. (3. kép)

Orgován: Az Argumentum Kiadó Mikszáth Kálmán összes művei című könyvsorozatának tipográfiai elemzése

2. kép. Mikszáth Kálmán (1847-1910). (forrás: <http://images.google.co.uk/imgres?imgurl=http://www.nlv.k.hu/vik/kepek/mikszath.jpg>)

Könyvbelső: lényegében három jól elkülönülő részből tevődik össze: az elején lévő néhány bevezető lap alkotja az első egységet, aztán maga a törzsszöveg a függelékkel együtt a másodikat, s végül a jegyzetek és képek a harmadikat.

A három bevezető lap közül az elsőn fölül a könyvsorozat címe, alatta a szerkesztők nevei, s végül a kötetszám szerepelnek. A következő bevezető lapon jelen rész sorozat címe, az ezen belüli kötetszám, s legalul pedig a kiadó neve, a kiadás helyszíne és dátuma állnak (5. kép). A harmadik oldalon fölül a könyvsorozat szponzora látható logójával együtt, ezt a sajtó alá rendező és lektoráló nevei követik, majd ismét a kiadó neve, a kiadás helyszíne, s évszáma következnek; ezek alatt az életműszám, az összkiadás -, és egyedi számok állnak; s végül a lap alján a főszerkesztő, a tördelő és a tipográfus nevei szerepelnek.

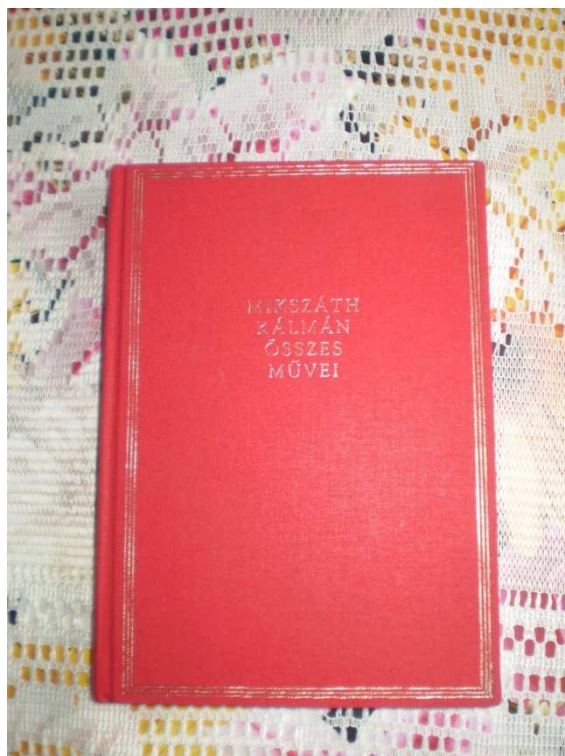
A törzsszöveg arculata egységes: a cím verzállal, nagyobb betűmérettel, középre rendezéssel emelkedik ki a szövegből; helyenként egy évszám áll a cím fölött, melyből az elbeszélések származnak; az oldalszámok állóak; néhol szerepel lábjegyzet (4. kép). A törzsszöveghez szervesen kapcsolódnak a függelékek, melyek újabb elbeszéléseket tartalmaznak, ezek arculata egyező az előbbivel.

A harmadik szerkezeti egységet alkotó jegyzet a szövegmagyarazatokból, a különféle szövegváltozatok feltüntetéséből, a szövegek

keletkezéstörténetéből, s a képekből áll (6. kép). Itt nem beszélhetünk egységes arculatról, minden jegyzet külön elemzést kíván, ami viszont mégis egységes, hogy a szöveget a főcímek és alcímek váltakozása tagolja.

Formalista elemzés

Könyvborító: az előlapon a cím aranszínű, verzállal szedett, ritkított, Times New Roman betűtípusú. A könyv gerincén lévő betűkre ugyanez jellemző, csak kisebb betűmérettel (3. kép).

3. kép. A Mikszáth Kálmán összes művei c. könyvsorozat egy példánya. A szerző fotója.

Könyvbelső: a betűtípus mindvégig Times New Roman, ennek variálása tagolja a szöveget formalista szempontból. A következőkben megvizsgálom, hogy az egyes betűformálási módok hol jelennek meg, s mi az esetleges funkciójuk.

Dőlt betű (kurzív): az előlapokon a kiadó neve, a kiadás helye és éve. A törzsszövegben a magyarázatra szoruló kifejezések, a különféle lényeges információk (kiemelés), s az idézetek vannak kurziválva. A függelékben ugyanígy jelenik meg, hasonló feladatkörrel. A jegyzeteknél pl. az alcímek, a szövegen belüli címek idézése, s az idézetek vannak dőlten szedve.

Kövértés: a bevezető lapokon a könyvsorozat címe. A törzsszövegben a cím és az esetleges

Orgován: Az Argumentum Kiadó Mikszáth Kálmán összes művei című könyvsorozatának tipográfiai elemzése

évszám. A függelékben az egyes elbeszéléseket megelőző lapon lévő címek. A jegyzetknél a címek, alcímek, rövidítések.

Nagybetű (verzál): az előlapokon a könyvsorozat címe, a szerkesztők, közreműködők nevei. A fő szövegben a címek, felkiáltások, s a függelékben ugyanígy. A jegyzetknél a címek, rövidítések, szerzők nevei, felkiáltások (idézetknél); a tartalomjegyzéknél az alcímek.

Nagyobb betűméret: az előlapokon a könyvsorozat címe, a szerkesztők, közreműködők nevei, a kiadó neve, a kötetszám, a szponzor logója. A törzsszövegben, s a függelékben a címek. A jegyzetknél a főcímek, s a tartalomjegyzéknél az alcímek.

Biografista elemzés

A kiadó tulajdonos úr elmondta: a könyv borítójának kivitelezésében szándékosan XIX. századi, historikus mintákhoz nyúlnak vissza, igazodván a könyvsorozat által bemutatott szerző életművének korszelleméhez, történelmi idejéhez (Mikszáth Kálmán), amely ezen könyvsorozat megjelentetésének legfőbb célkitűzése. Ezen törekvéseket tükrözi az aranyozott hármast lénia, az úgyszintén aranyozott, verzállal szedett cím, s a piros háttér is. (3. kép.). Így a könyv borítóját tekintve a tipográfus nem saját környezetéhez igazodik, a könyv belső szövegeit tekintve viszont épp az ellenkezője mondható el: itt tudatosan modern mintát követ. (4. kép).

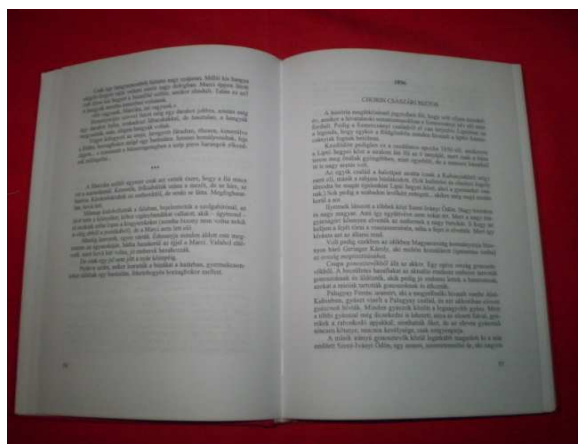

4. kép. A Mikszáth Kálmán elbeszélések c. könyvsorozat 16. példányának előlapja. A szerző fotója.

Intertextuális megközelítés

A tipográfus a könyvbortót illetően historikus, klasszikus vonásokat vesz át, ám ez nem tekinthető plagizálásnak, hisz maga a szerző, akinek életművét a sorozat bemutatni hivatott, ehhez a korhoz,

stílushoz kapcsolódik. Így a külső megjelenésben is e korhoz igazodni erősen ajánlott.

5. kép. A Mikszáth Kálmán elbeszélések c. könyvsorozat 16. példányának előlapjai. A szerző fotója.

Recepcióelmélet

A könyvek fogadtatásáról, kritikájáról csak kevés adattal tudott a kiadó tulajdonos úr szolgálni, melynek legfőbb magyarázata abban áll, hogy ezen könyvsorozatot elsősorban szakmai, s nem nagyközönségi igények határozzák meg, s így csak nagyon kevés számú, elszórtan, szakmai lapokban fellelhető kritika született a könyvekről. Mindezek ellenére a kiadó tulajdonos úr úgy véli: elismerő és méltató kritika fogadta mindig is megjelenésüket. Ennek oka a már említett korhú megjelenésben (mely tehát összhangban áll a tartalom szellemével), az igényes szöveggondozásban, s a szöveg megértését szolgáló bőséges jegyzetanyagban keresendő. Azonban meg kell jegyezni, hogy az eddig negyvenkét kötetet megjelentető könyvsorozat folytatása még kérdéses, ám ez korántsem a könyvsorozatot érintő elenyésző számú kritikák hatása, hanem szakmai szempontoké.

Dekonstruktív elemzés

Ha az ember kézbe vesz egy példányt e sorozat könyvei közül, egyértelművé válik előtte a múltat idéző, historikus szándék a borító arculatának kivitelezésében. Azonban az ezzel éles ellentétben álló fehér, modern lapok már első rálátásra feltűnnek a szemlélő előtt, s egyben ez árulja el a könyv keletkezésének valódi időpontját, s a stílustörést a könyv borítója és belseje között. Ez az ellentét viszont rögtön feloldódik a szöveg olvasásának megkezdésével.

Orgován: Az Argumentum Kiadó Mikszáth Kálmán összes művei című könyvsorozatának tipográfiai elemzése

A kiemeléseknél másképp olvasunk, hiszen figyelemfelkeltő szerepük van, s ennek okait kutatja ilyenkor az értelmet kereső olvasó. Ez különösen is jelentkezik, amikor pl. dőlttel szedett szavakat, mondatokat olvasunk, vagy ha valami idézőjelbe van téve, hisz ilyen esetekben sokszor valamilyen másodlagos jelentést kell megtalálnunk az egyes kifejezések mögött.

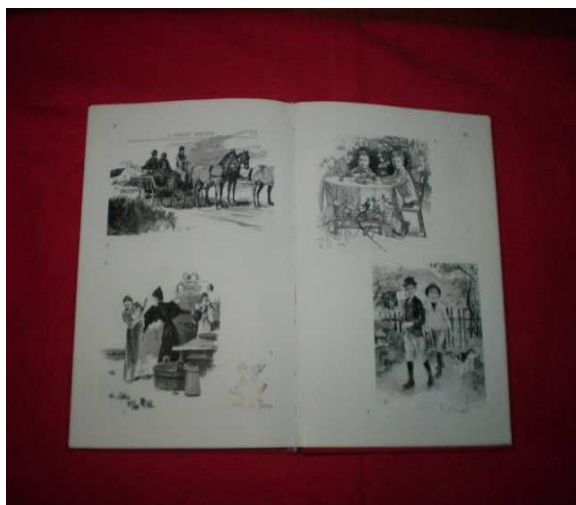
Stílustörténeti elemzés

A könyv borítója historizáló stílusú, ezen belül is sokszor klasszicista hagyományokat követ, tehát a XIX. század tipográfiájához kötődik több szállal. E korszak jellemzői, hogy a cím verzállal szedett, ritkított és arany színezésű, mely jegyeket e sorozat könyvei mindvégig követnek. A címet keretbe foglaló, három vonalból álló lénia azonban reneszánsz ékítmény, melyet a historizmusban a tipográfusok szívesen alkalmaztak. A klasszicizmusra utal még (a címen kívül) a világos elrendezés, az egyszerű díszítés, de mindezek mégis szépek, harmonikusnak hatnak.

Maga a belső szöveg azonban már nem követi ezt a hagyományt: kinézetével, betűtípusával teljesen beleilleszkedik a XX. század második felének tipográfiai közegébe, stílusába. A betűtípus neobarokk stílusú (Times New Roman), nincsenek körzetek, egy betűtípus van végig, s ez variálódik. A megformálás tehát teljesen letisztult.

Ikonográfiai elemzés

E könyvsorozat könyvein előforduló képi elem a borítón lévő lénia. Ezek mindenképp valamilyen múltat idéző, klasszicizáló szándékot mutatnak.

6. kép. A Mikszáth Kálmán elbeszélések c. könyvsorozat 16. példányának képjegyzéke. A szerző fotója.

Eredendően a reneszánsz ékítményeinek világát idézik, mely azonban itt a historizmusra utal.

Befejezés

Vizsgálódásaim eredményeként arra a megállapításra jutottam, hogy az Argumentum Kiadó által közzétett Mikszáth Kálmán összes művei című könyvsorozat nagy gonddal, igénnyel készült mind a szövegrendezést, valamint a bőséges kísérő anyagot (jegyzetek, függelékek, képek), mind a külső – főleg a könyvborító – megformálását, kivitelezését tekintve.

Az elemzések vizsgálatából kiderült, hogy a könyvsorozat könyvborítójának arculata XIX. századi, historikus tipográfiai hagyományokat követ; míg a könyv belső szövegének megformálása egyértelműen XX. századi, kortárs tipográfiai sémákhoz igazodik. A kiadó tulajdonos úrral folytatott beszélgetésem arra is rávilágított, hogy a könyvsorozat egyes példányainak megjelenését mindig is méltató, elismerő kritika fogadta, s hogy a nagy műgonddal kivitelezett esztétikus könyvborító nagyban hozzájárulhat a kellemes hermeneutikai benyomások kialakulásában.

Habár a könyvsorozat folytatása még bizonytalan, a könyvek külső és belső arculata változatlan maradna.

Hivatkozások

Argumentum Kiadó (2009) *Mikszáth*. Legutóbbi frissítés: 2009. 10.3. URL:
<http://www.argumentum.net/kereses>